

گزارش ویژه: انجمن‌های دوستی و بازرگانی خارجی

جایگاه سازمان‌های غیردولتی در روابط بین‌الملل

دوستیابی انجمن‌های دوستی

انجمن‌های دوستی غیردولتی یا «مردم نهاد» (NGO)، مشاوران امین دولت و مردم هستند و می‌توانند نقش بسزایی در تجارت بین‌الملل و سیاست خارجی ایفا نمایند.

ملت‌ها در جهان کنونی و مشارکت در امور گوناگون، چه در سطح ملی چه در سطح فراملی در نظر گرفته شوند. در این وادی، انجمن‌های دوستی به عنوان نمادی از سازمان‌های غیردولتی و تبلوری از علاقه‌مندی گروه‌های انسانی به سرنوشت مشترک بشریت هم شکل گرفته‌اند. بعد از انقلاب اسلامی، در راستای گسترش ارتباطات غیردولتی سازمان‌های مردم نهاد در عرصه بین‌الملل و توسعه دیپلماسی عمومی، بر اساس مصوبه هیأت دولت در سال ۱۳۷۳ وزارت امور خارجه مأموریت یافت انجمن‌های دوستی را با همکاری سایر کشورها تشکیل دهد. ولی در کشورمان، با توجه به مشکلات بعد از جنگ تحمیلی و کارشکنی‌های خارجی و داخلی در چند سال گذشته، بحث گسترش ارتباطات بین‌المللی مردم نهادها به کندی در حرکت بود و جایگاه لازم را نداشته است.

دولت نهم و مردم نهادها

با روی کار آمدن دولت جدید و به خصوص، نقطه نظرات دکتر احمدی نژاد، معرفی بهتر توانمندی‌های جمهوری اسلامی ایران و رساندن پیام صلح و دوستی مردم ایران به دنیا و همچنین معرفی و عرضه تولیدات و اکتشافات مردم ایران در عرصه‌های مختلف به جهانیان مورد توجه قرار گرفته است. در این راستا، دولت به ایجاد انجمن‌های دوستی ایران با کشورهای مختلف جهان همت گماشت و در این خصوص، ده‌ها انجمن دوستی بین ایران و کشورهای مختلف، ایجاد و مشغول به کار شدند که این انجمن‌ها به جز کار سیاسی که عمدتاً بر عهده وزارت امور خارجه است، در سایر امور فرهنگی، علمی و اقتصادی با کشورهای طرف، همکاری دارند. این مردم نهادها، در واقع، به عنوان مشاوران امین برای دولت و مردم ایران به حساب می‌آیند و لازم است که مورد حمایت مستمر قرار گیرند. در خصوص عملکرد این انجمن‌ها، به عنوان نمونه، می‌توان به انجمن دوستی ایران و آذربایجان اشاره کرد. رییس‌جمهور ایران در سفر مهرماه گذشته خود به جمهوری آذربایجان، طی ملاقات‌هایی که با آقای الهام علی‌اف، رییس‌جمهور آذربایجان، رییس مجلس ملی، وزرای امور خارجه و اقتصاد و دارایی و رییس مسلمانان قفقاز، شکور پاشازاده داشت، زمینه را جهت حضور و فعالیت بیشتر تجار و بازرگانان ایرانی و سرمایه‌گذاری در کشور آذربایجان فراهم نمود. این امر، یک موفقیت تمام‌عیار برای یک سازمان مردم نهاد بود که با بالاترین مقامات اجرایی یک کشور در سطوح کلان، موافقت‌نامه‌هایی تهیه شود و کارگزاران دولتی بتوانند آنها را در راستای اهداف کلان کشور مورد استفاده قرار دهند. به گزارش واحد اطلاعات و اخبار ماهنامه «اقتصاد ایران»، در حال حاضر از ۷۰ انجمن دوستی در کشورمان تشکیل شده، ولی به جز چند انجمن که به اتکای افراد مؤسس خود فعالیت می‌کنند، بقیه غیرفعال و یا نیمه فعال می‌باشند. در نهایت می‌توان گفت که چون در جهان معاصر، نقش سازمان‌های مردم نهاد در عرصه بین‌المللی پُررنگ‌تر شده است و مردم دنیا از این گونه سازمان‌ها بیشتر استقبال می‌نمایند، بهتر است در شرایط فعلی که هجوم تبلیغات ضد ایرانی از سوی برخی از کشورهای جهان علیه جمهوری اسلامی ایران بیشتر شده، ما نیز با توسل به این سازمان‌ها بتوانیم ندای برحق خود را به طور مستقیم به گوش مردم جهان برسانیم. سازمان‌های مردم نهاد یک فرصت هستند نه تهدید. با توسعه این گونه سازمان‌ها می‌توانیم اهداف و واقعیت‌های نظام جمهوری اسلامی ایران را مستقیماً به مردم دنیا نشان دهیم. ■

دیپلماسی عمومی (Public Diplomacy) به عنوان یک راهکار مهم و مؤثر در گسترش ارتباطات غیردولتی بین کشورها در جهان معاصر و در روابط بین‌الملل، مورد توجه جوامع مختلف و دولتمردان قرار گرفته است. در شرایط کنونی، دولت‌ها جهت گسترش هژمونی فرهنگی و اقتصادی خود در کشورها و مناطق مورد نظرشان در حوزه‌های علایق و امنیت ملی خود، سعی می‌کنند از مجاری و کانال‌های غیردولتی در کلان‌فعالیت‌ها استفاده نمایند. با عنایت به این که دولت‌ها گاهی با یکسری موانع سیاسی و حقوقی مواجه می‌شوند و این موانع در بلندمدت، باعث عدم تحقق اهداف از پیش تعیین شده می‌گردد، به همین جهت سعی می‌کنند با رویکرد به تشکل‌ها و سازمان‌های مردمی در عرصه‌های بین‌المللی (در زمینه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی) علاوه بر رسیدن به اهداف خود، از مصونیت‌های خاصی نیز بهره‌مند گردند. این امر، به عنوان یک شیوه مهم و کارآمد از سوی کشورهای اروپایی و آمریکا - حتی با حمایت دولت‌ها - به شدت دنبال می‌شود و سابقه مستمری در تاریخ دیپلماسی جهان دارد. از سوی دیگر، طبق منشور سازمان ملل متحد و نوع تفکرات به وجود آمده و شکل گرفته، دولت‌ها جهت تثبیت موقعیت و منافع خود در سایر کشورها اقدام به توسعه نفوذ عامه و مردمی در آن مناطق می‌نمایند و با ایجاد راهکارهای مناسب سعی در ارتباط مستقیم مردم دو کشور در راستای اهداف و خواسته‌ها یا نیازهایشان دارند. البته این امر، نه تنها اجرایی شدن طرح‌های مشترک بین کشورها و دولت‌ها را به دنبال دارد، بلکه به عنوان یک «بیمه نامه سیاسی» معتبر بین آنها عمل کرده و باعث می‌گردد سیاست‌مداران، جهت حفظ روابط و فعالیت مشترک بین مردم و دولت‌های دو کشور، عقلانیت سیاسی به خرج دهند و این موضوع به عنوان یک الگوی ارزشی کارآمد از سوی اکثریت مردم جهان و نهادهای بین‌المللی شناخته شده است.

در راستای این اهداف، سازمان‌های «مردم نهاد» یا NGOها در کشورهای مختلف با توجه به فرهنگ‌های موجود در هر کشور، حول محورهای مختلف شکل گرفته و در حال گسترش هستند. این سازمان‌ها شخصیت حقوقی مستقل، غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی هستند که برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایش فرهنگی، اجتماعی، علمی، مذهبی، بشردوستانه و براساس قانونمندی و اساسنامه مدون، رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور و مفاد آیین‌نامه‌های اجرایی آن فعالیت می‌کنند. دو ویژگی مهم مردم نهادها عبارتند از:

- غیر دولتی بودن (Non-Governmental): بدین معنی که تأسیس آنها بر اساس تصمیم دولتی و در چارچوب بودجه عمومی انجام نمی‌گیرد بلکه اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی مؤسس آنها می‌باشند. البته سازمان‌های مردم نهاد و مجموعه دولت دارای ارتباط و روابط دوجانبه و قوی می‌باشند.
- غیرانتفاعی بودن (Not-for-Profit): بدین معنی که دست یافتن به درآمد، سود و انجام فعالیت‌های تجاری و صنفی انتفاعی به منظور تقسیم منافع بین اعضا، مؤسسان، مدیران و کارکنان، هدف سازمان نباشد (البته این ویژگی، مردم نهادها را از دستیابی به درآمد برای اداره امور خود باز نمی‌دارد).

مردم نهادها دوستیابی

از اوایل دهه ۱۹۹۰ سازمان‌های غیردولتی با ساختارهای توانمندی در روند تعامل با جامعه جهانی فعال بوده و می‌توانند به عنوان پیک فرهنگی مناسبی در راستای حضور